

Олена Прокопенко,
доцент кафедри психології
навчально-наукового інституту
права та психології Національної
академії внутрішніх справ, доктор
філософії в галузі психології

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: КЛЮЧ ДО ЗРОСТАННЯ СТУДЕНТА

Дедалі більшого значення набувають так звані «м'які навички» (soft skills), серед яких провідну роль відіграють компетенції ефективної взаємодії та управління. У сучасному освітньому просторі та на ринку праці, що постійно змінюється, здатність студента до продуктивної комунікації, співпраці та конструктивного розв'язання конфліктів стає не менш важливою, ніж академічні знання. Ефективна взаємодія є фундаментом для формування соціальної компетентності, емоційного інтелекту та психологічної стійкості, що, своєю чергою, сприяє особистісному та професійному зростанню майбутнього фахівця.

Актуальність дослідження полягає в тому, що трансформаційні процеси в українському суспільстві та освітній системі вимагають переосмислення підходів до підготовки фахівців. Сучасний студент потребує не лише глибоких знань у своїй галузі, а й розвинених навичок міжособистісної взаємодії, які дозволять йому успішно адаптуватися до динамічних умов, ефективно працювати в команді та реалізовувати свій потенціал. Недостатній рівень розвитку цих навичок може призвести до академічних труднощів, проблем у соціальній адаптації та зниження конкурентоспроможності на ринку праці.

Мета цього дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному аналізі психологічних аспектів ефективної взаємодії студентів, а також визначення її ролі в їхньому особистісному та професійному зростанні.

Відповідно мети ми вбачаємо такі завдання нашої розвідки як:

– проаналізувати теоретичні підходи до розуміння сутності ефективної взаємодії в психологічній науці.

– виявити ключові психологічні детермінанти ефективної взаємодії у студентському середовищі.

– дослідити вплив ефективної взаємодії на академічну успішність та соціальну адаптацію студентів.

– розробити рекомендації щодо розвитку навичок ефективної взаємодії у студентів в умовах освітнього процесу.

Основний зміст.

Ефективна взаємодія – це багатогранне явище, що охоплює різні аспекти міжособистісного спілкування та співпраці. У психології існує декілька провідних підходів до її вивчення.

З позицій гуманістичної психології (К. Роджерс) ефективна взаємодія ґрунтується на принципах емпатії, безумовного позитивного ставлення та конгруентності. Для студента це означає здатність до розуміння почуттів і переживань інших, прийняття їх такими, якими вони є, та автентичність у вираженні власних думок і почуттів. Ці аспекти є ключовими для формування довіри та відкритості у взаєминах.

Когнітивно-біхевіоральний підхід (А. Бек, А. Елліс) розглядає ефективну взаємодію крізь призму поведінкових патернів та когнітивних установок. Він акцентує увагу на формуванні навичок активного слухання, асертивної поведінки, конструктивного зворотного зв'язку та здатності до розв'язання проблем. Зокрема, важливість когнітивного дисонансу у міжособистісній взаємодії підкреслює, що студенти, стикаючись з новою інформацією або точками зору, що суперечать їхнім власним, можуть відчувати дискомфорт, і вміння конструктивно подолати цей дисонанс є важливою складовою ефективною взаємодії.

Важливе місце у вивченні ефективної взаємодії посідають дослідження соціальної психології. Зокрема, роботи В. О. Моляко (2020) присвячені питанням творчості та креативності у взаємодії, що є надзвичайно важливим для студентів, адже саме через творчу взаємодію формуються нові ідеї та підходи до розв'язання проблем. І. В. Ващенко (2021) у своїх працях розглядає психологічні особливості професійної взаємодії, підкреслюючи, що формування ефективних навичок спілкування є невід'ємною частиною професійної підготовки. Її дослідження, що стосуються діагностики та розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців, надають цінні емпіричні дані для розуміння того, які саме аспекти взаємодії потребують особливої уваги.

Емоційний інтелект (Д. Гоулман) відіграє критичну роль у формуванні ефективної взаємодії. Здатність усвідомлювати, розуміти та керувати власними емоціями, а також розпізнавати та впливати на емоції інших, є фундаментальною для побудови гармонійних стосунків та продуктивної співпраці.

Для аналізу психологічних аспектів ефективної взаємодії серед студентів було проведено низку досліджень. Зокрема, варто звернути увагу на роботи українських дослідників, які активно вивчають цю проблематику.

Дослідження І. В. Ващенко (2021) «Психологічні особливості професійної взаємодії особистості в умовах інформаційного суспільства» висвітлюють, що студенти, які володіють високим рівнем комунікативної компетентності, демонструють кращі результати в академічній діяльності, легше інтегруються в навчальні групи та мають вищий рівень психологічного благополуччя. Результати її досліджень свідчать про прямий зв'язок між розвитком soft skills, зокрема ефективної взаємодії, та успішністю адаптації студентів до університетського середовища. Вона наголошує на важливості розвитку емпатії, навичок активного слухання та здатності до конструктивного розв'язання конфліктів як ключових компонентів професійної взаємодії.

В. О. Моляко (2020) у монографії «Психологічні засади творчості та креативності» аналізує взаємозв'язок між творчим потенціалом особистості та здатністю до ефективної взаємодії. Він стверджує, що ефективна співпраця в команді, обмін ідеями та спільний пошук рішень сприяють розкриттю креативного потенціалу студентів. Дослідження Моляко показують, що студенти, які активно залучені до проектної діяльності та групових завдань, де потрібна ефективна взаємодія, частіше демонструють оригінальність мислення та неординарні підходи до навчання.

Згідно з дослідженнями, проведеними О. О. Завгородньою (2022) «Психологічні особливості комунікативної компетентності студентів-психологів», значущим фактором успішної взаємодії є когнітивний стиль особистості. Студенти з гнучким когнітивним стилем, що характеризується відкритістю до нового досвіду та здатністю до переосмислення своїх поглядів, легше адаптуються до різних комунікативних ситуацій та ефективніше взаємодіють з оточуючими.

Перспективи дослідження

Подальші дослідження психологічних аспектів ефективної взаємодії можуть бути зосереджені на таких напрямках:

Розробка та апробація психологічних тренінгів та програм для розвитку навичок ефективної взаємодії у студентів різних спеціальностей.

Вивчення впливу цифрових технологій та онлайн-комунікацій на формування компетенцій ефективної взаємодії.

Аналіз міжкультурних відмінностей у сприйнятті та реалізації ефективної взаємодії у студентському середовищі, особливо в контексті глобалізації освіти.

Дослідження довгострокових ефектів розвитку ефективної взаємодії на професійну кар'єру та особистісне життя випускників.

Отже, ефективна взаємодія є невід'ємною складовою особистісного та професійного зростання студента. Розвиток таких *soft skills*, як комунікативна компетентність, емпатія, здатність до конструктивного розв'язання конфліктів та емоційний інтелект, є критично важливим для успішної адаптації студента до академічного середовища, його соціалізації та подальшої професійної реалізації. Українські психологи, такі як І. В. Ващенко, В. О. Моляко та О. О. Завгородня, своїми дослідженнями підтверджують значущість цих аспектів, надаючи емпіричну основу для подальшого вдосконалення освітніх програм. Інтеграція програм з розвитку навичок ефективної взаємодії в навчальний процес є стратегічною інвестицією в майбутнє української освіти та суспільства.

Список використаних джерел

1. Ващенко І. В. Психологічні особливості професійної взаємодії особистості в умовах інформаційного суспільства. Київ: Видавничий дім «Слово». 2021.
2. Завгородня О. О. Психологічні особливості комунікативної компетентності студентів-психологів. Львів: Світ. 2022.
3. Моляко В. О. Психологічні засади творчості та креативності. Київ: Либідь. 2020.